

Факултет Православни богословски

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

4/176

Веће научних области друштвено-
хуманистичких наука

(Број захтева)

(Назив већа научне области коме се захтев
упућује)

5.7.2021.

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на одлуку о прихватању теме докторске дисертације и о одређивању ментора

Молимо да, сходно члану 47. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 186/15-пречишћени текст и 189/16), дате сагласност на одлуку о прихватању теме докторске дисертације:

"Метафорика позива у посланицама апостола Павла: κλητός и сродни мотиви"

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ

теологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ана – Фива (Љубисав) Савковић

2. Претходно образовање (назив и седиште факултета, студијски програм):

УБ ПБФ, теолошки мастер програм

3. Година завршетка

претходног нивоа студија: 2012.

2018.

4. Година уписа на докторске студије:

5. Назив студијског програма
докторских студија:

Теологија

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ:

Име и презиме ментора: др Предраг Драгутиновић

Звање: редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. „The First Miracle of the Son of God in the Gospel of Mark (Mark 1, 21–28). A Contribution to Mark’s Christology“, *Sacra Scripta*, год. VII, бр. 2 (2010) , 185-201.
2. „The Parables: A Theological Approach. Reading Parables in the Today’s Orthodox Church Today“, у: Christos Karakolis, Karl-Wilhelm Niebuhr and Sviatoslav Rogalsky (прир.), *Gospel Images of Jesus Christ in Church Tradition and in Biblical Scholarship. Fifth International East-West Symposium of New Testament Scholars Minsk, September 2 to 9, 2010, WUNT 288, Mohr Siebeck, Tübingen 2012*, 291–312
3. „Bischofsamt und Ehe im 1Tim 3,2“, *BN. NF*, 2013, 119-134
4. „Weisheit und Liebe bei Paulus. Versuch einer text-pragmatischen Analyse des 1 Korintherbriefes“, *EvTh 1* (2013) 51-65
5. „Разумети демитологизацију“, у: В. Вукашиновић (прир.), *Криза савременог теолошког језика*, Београд 2013, 59-73.

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће факултета

(назив надлежног тела факултета)

на седници одржаној 24.6.2021. размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације јер садржи оригиналну идеју и да је од значаја за развој науке, примену њених резултата, односно развој научне мисли уопште.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог
1. Одлука Наставно-научног већа о прихватању теме и одређивању ментора
 2. Извештај Комисије о оцени научне заснованости теме докторске дисертације

Напомена: Факултет доставља Универзитету захтев са прилозима у електронској форми и у једном писаном примерку за архиву Универзитета

Број: 0104-385/5

Датум: 24.6.2021.

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој 8. седници у школској 2020/2021, одржаној 24.6.2021. године, донело је следећу

Веће доноси
ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске **Ане - Фиве Савковић** под насловом "Метафорика позива у посланицама апостола Павла: κλητός и сродни мотиви" у саставу: **др Владислав Топаловић**, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, **др Владан Таталовић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду, **др Здравко Јовановић**, ванредни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду и **др Ненад Божовић**, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужује се Служба за студентска питања Факултета да предметни извештај са предлогом и потребном документацијом достави Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Кандидаткиња је предала Већу пријаву за израду докторске дисертације.

Веће Факултета оформило је сходно актима факултета комисију за одобрење теме докторске дисертације. Комисија је у благовременом року поднела извештај Већу Факултета.

По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

-Именованом

-Већу научне области УБ

- У досије

- Архиви

проф. др Владимир Вукашиновић,
продекан за науку

**Већу докторских студија
Православног богословског факултета
Универзитета у Београду**

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
Број 4/96
Датум 15.4.2021 год.
БЕОГРАД

Предмет: Извештај о одбрани нацрта докторске тезе докторандкиње Фиве (Ане) Савковић (18/3003)

Дана 09. септембра 2020. године докторандкиња Фива (световно Ана) Савковић предала је комисији за одбрану нацрт докторске тезе под насловом „Метафорика позива у посланицама апостола Павла: κλητός и сродни мотиви“ који је припремљен под менторским вођством проф. др Предрага Драгутиновића. Одбрани рада се приступило 08. априла 2021. године пред комисијом у саставу: проф. др Владан Таталовић, председник испитне комисије, проф. др Владислав Топаловић, проф. др Здравко Јовановић и доц. др Ненад Божовић.

Одбрана рада започела је експозеом кандидаткиње у којем је детаљно образложила тему рада, објаснила избор методе рада и представила изворе и структуру планиране дисертације. Током експозеа кандидаткиња је показала способност за критичко сагледавање извора и суверено владање како дијакроним, тако и синхроним метододолошким дискурсом.

Након експозеа, председник испитне комисије, проф. Таталовић дао је реч најмлађем члану комисије, доценту Божовићу. На самом почетку доцент Божовић је оценио тему рада дисертабилном, а методолошки оквир прецизним и добро утемељеним, а наставио је указивањем на релеватност литературе и похвалама за педантност рада и цитирање. Он се посебно осврнуо на метафорику позива у Старом Завету, конкретно у Септуагинти коју апостол Павле обилато користи, поставивши питање о старозаветним местима у којима можемо препознати паралеле и како се конкретно разумевао божански говор-позив човеку. На ово питање кандидаткиња је детаљно одговорила илуструјући примере позива у пророчким текстовима, светописамским одељцима о позиву патријараха, Мојсија и других библијских протагониста, а затим додала да јечину позива инхерентна сликовна схема силе, тј. структура нашег доживљаја физичке интеракције тела, јер је божански говор схваћан као делотворна материјализована снага. Доцент Божовић је завршио питањем у чему је значај анализе метафорике позива данас за сваког хришћанина, на шта је кандидаткиња одговорила да је Божији позив, односно, призив једно од суштинских религијских искустава сваког активног верника и да, као што је у давнини позив означавао акт који на суштински начин подстиче адресате, одређујући њихов идентитет и животно усмерење, тако то и данас чини.

Професор Таталовић је потом дао реч члану комисије ђакону проф. др Здравку Јовановићу који је је, након похвала опште писмености, прегледности, садржајне компактности рада и педантног критичког апарата поставио питање кандидаткињи о начинима тумачења појма „позив“ у историји хришћанског богословља и о инклузивном и екслузивном разумевању овог појма у појединим теолошким струјама протестантске Реформације. На ово питања кандидаткиња је одговорила указујући на истакнуту улогу које је разумевање појма „позив“ имало у ранохришћанском богословљу у коме се оно повезивало са Божијом иницијативом у дијалошком процесу

спасења на које човек одговара сопственим деловањем, односно преумљењем и светотајинским присаједињењем заједници Цркве, али и активним учествовањем у мисији Цркве у смислу учествовања у ширењу хришћанске кириге о Речи Божијој. Кандидакиња је на друго постављено питање одговорила образлажући првобитно инклузивно разумевање појма „позив” који се, сходно таквом тумачењу, односио на целокупно човечанство, без икакве искључивости у контексту биолошких и социолошких категорија као што су рецимо пол, узраст, етницитет, боја коже, професија, социјлни статус, образованост и томе слично. У вези са тумачењем овог појма у појединим протестантским теолошким традицијама кандидаткиња је говорила о постојању повезаности такозване „теологије предестинације” са специфично калвинистичким тумачењем појма „позив”. Проф. Јовановић је у контексту свог последњег питања желео да кандидаткиња укратко изнесе своје разумевање повезаности појма „позив” са другим сотириолошким метафорама као што су, примера ради, појмови *χαρίζομαι*, *ὑποθεσία* или *δικαίω*. Кандидаткиња је одговорила указујући на мотив који је заједнички многим сотириолошким метафорама, односно на аспект Божије сотириолошке иницијативе и његовог самооткривајућег позива и благослова који се упућује сваком човеку појединачно са циљем да на ову иницијативу човек одговори сопственом слободном вољом, словесним прихватањем, саглашавањем и учествовањем у Божијем домостроју спасења.

Проф. Владислав Топаловић сложио се са изнесеним сугестијама и изнео неколико предлога и смерница за будући рад.

Имајући у виду све речено, комисија је једногласно констатовала добру методолошку заснованост тезе и самосталан критички рад на изворима закључујући да је докторандкиња Фива (световно Ана) Савковић успешно одбранила концепт докторске дисертације и да се у погледу успешног завршетка дисертације може говорити са највећим оптимизмом.

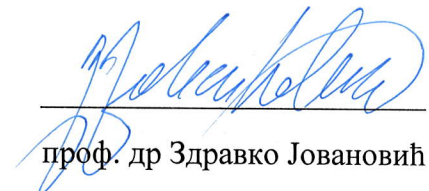
У Београду, 8. априла 2021.

проф. др Владислав Топаловић

проф. др Владан Таталовић

проф. др Здравко Јовановић

доц. др Ненад Божовић

**ПРИЈАВА
ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

1. **Име (име родитеља) и презиме:** Ана (Љубисав) Савковић
2. **Студијски програм:** докторске академске студије трећи степен
3. **Школска година уписа на студијски програм:** 2018/2019.
4. **Број индекса:** 18/3003
5. **Претходно образовање кандидата (основне и мастер студије):**
дипломирани филолог; мастер теолог
6. **Радни наслов теме докторске дисертације:** „Метафорика позива у посланицама апостола Павла: κλητός и сродни мотиви”
7. **Научне области које обухвата тема докторске дисертације:**
Библистика, Св. Писмо Новог завета
8. **Контакти (телефон, мобилни телефон, e-mail):** 064/800-3883;
mangradac@gmail.com

Прилози:

- Образложење теме (научна област из које је тема, предмет научног истраживања, основне хипотезе, циљ истраживања и очекиване резултате, методе истраживања и списак стручне литературе која ће се користити)
- Биографија кандидата
- Библиографија кандидата
- Изјава да предложеној тему кандидат није пријављивао на другој високошколској установи у земљи или иностранству
- Мишљење одговарајућих етичких комитета о етичким аспектима истраживања, уколико је предвиђено посебним прописима.

Подносилац пријаве

БИБЛИОГРАФИЈА

Извори:

Apuleius. *The Golden Ass: Being the Metamorphoses of Lucius Apuleius*. Translated by W. Adlington. S. Gaselee (ed.). Loeb Classical Library No. 44. London: William Heinemann Ltd.; New York: G. P. Putnam's Sons, 1924.

Aristotle. *Art of Rhetoric*. Volume XXII. Translated by J. H. Freese. Loeb Classical Library No. 193. Harvard: Harvard University Press, 1926.

Aristotle. *Poetics*. Clarendon Greek Text and English Commentary. Introduction, Commentary and Appendixes by D. W. Lucas Oxford: Oxford University Press, 1968.

Diogenes Laertius. *Lives of Eminent Philosophers* (Books 6–10). Translated by R. D. Hicks. 2 vols. Loeb Classical Library No. 185. London: William Heinemann LTD; New York: G. P. Putnam's Sons, 1925.

Epictetus. *The Discourses as reported by Arrian, The Manual, and The Fragments*. Translated by William A. Oldfather. 2 vols. Loeb Classical Library. Cambridge, Mass.: Harvard University Press London: W. Heinemann Ltd., 1956.

“1 (Ethiopic Apocalypse of) Enoch”. A New Translation and Introduction by E. Isaac. In *The Old Testament Pseudepigrapha: Apocalyptic Literature & Testaments*, 5–89. Edited by James H. Charlesworth. New York: Doubleday & Company, INC, 1983.

Novum Testamentum Graece, Nestle–Aland 28th edition. Edited by Barbara and Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.

Lumpkin, Joseph. *The War Scroll; The War of the Sons of Light Against the Sons of Darkness. History, Symbols, Texts and Commentary*. Blountsville: Fifth Estate, 2014.

Pausanias. *The Complete Works*. Hastings, East Sussex: Delphi Classics, 2014.

Quintilian, Vol. 3: *The Institutio Oratoria*, Books 7–9. Edited by T. E. Page. Translated by H. E. Butler, M. A., The Loeb Classical Library, 126. Cambridge, MA: Harvard University Press; London: William Heinemann Ltd., 1959.

Septuagint. Edited by Alfred Rahlfs, Second Revised Edition. Edited by Robert Hanhart. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2006.

Литература:

Драгутиновић, Предраг. *Увод у Нови завет: основи новозаветне науке I*. Београд: Институт за теолошка истраживања Православног богословског факултета, 2010.

Ковачевић, Милош. *Стилистика и граматика стилских фигура*. Крагујевац: Кантакузин, 2000.

Шијаковић, Богољуб, *Отпор заборава: Неколико [п]огледа*, Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког – Београд: Хришћански културни центар др Радован Биговић, 2016.

A Greek-English Lexicon. Edited by H. G. Liddell, R. Scott; H. S. Jones. Oxford: Clarendon Press, 1996.

Agamben, Giorgio. *The Time That Remains: A Commentary on the Letter to the Romans*. Stanford, California: Stanford University Press, 2005.

Aune, David E. "Jesus Tradition and the Pauline Letters". In *Jesus, Gospel Tradition and Paul in the Context of Jewish and Greco-Roman Antiquity: Collected Essays II*, 303–327. Tübingen: Mohr Siebeck 2013.

Austin, J.L. *How to do Things with Words*. Harvard: Harvard University Press, 1975.

Bagić, Kresimir. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga, 2012.

Baltzer, Klaus. "Considerations Regarding the Office and Calling of the Prophet", *Harvard Theological Review* 61 (1968): 567–581.

Bauckham, Richard. *Bible and Mission: Christian Witness in a Postmodern World*. Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2003.

Baur, Ferdinand Christian. *Paulus, der Apostel Jesu Christi: sein Leben und Wirken, seine Briefe, und seine Lehre. Ein Beitrag zu einer kritischen Geschichte des Urchristenthums*. Leipzig: Fues's Verlag, 1986.

Betz, Hans Dieter. *Studies in Paul's Letter to the Philippians*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015.

Black, Max, "Models and Archetypes". In *Models and Metaphors: Studies in Language and Philosophy*, 219–243. New York: Cornell University Press, 1962.

Blek, Maks, „Metafora”. U *Metafora, figure i značenje: zbornik teorijskih radova*, izabrao i priredio Leon Kojen, 55–77. Beograd: Prosveta, 1986.

Blek, Maks, „Još o metafori”. U *Metafora, figure i značenje: zbornik teorijskih radova*, izabrao i priredio Leon Kojen, 145–175. Beograd: Prosveta, 1986.

Blenkinsopp, Joseph. *A History of Prophecy in Israel: Revised and Enlarged*. Louisville: Westminster John Knox, 1996.

Blenkinsopp J. *Isaiah 40–55: A New Translation with Introduction and Commentary*. New York: Yale University Press, 2002.

Bieder, Werner. *Die Berufung im Neuen Testament*. Zürich: Zwingli Verlag Zürich, 1961.

Bryan, Christopher. *A Preface to Romans: Notes on the Epistle in Its Literary and Cultural Setting*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Boyarin, Daniel. *A Radical Jew: Paul and the Politics of Identity*. Berkeley: University of California Press, 1994.

Brayford, Susan A. *Genesis*. Septuagint commentary series. Leiden : Boston: Brill, 2007.

Brodie, Thomas L. *Genesis As Dialogue: A Literary, Historical and Theological Commentary*. New York: Oxford University Press 2001.

Bultmann, Rudolf K. *Theology of the New Testament*. Translated by Kendrick Grobel. 2 vols. Waco, Texas: Baylor University Press, 2007.

Byrne, Brendan S. J. "Interpreting Romans Theologically in a Post-'New Perspective' Perspective". *Harvard Theological Review* 94:3 (2001): 227–41.

Campbell, William S. *Paul And The Creation Of Christian Identity*. London: T&T Clark, 2008.

Campbell, William S. "Universality and Particularity in Paul's Understanding and Strategy of Mission". In *Paul as Missionary: Identity, Activity, Theology, and Practice*, 196–208. Edited by Trevor J. Burke and Brian S. Rosner, 195–207. London: T&T Clark, 2011.

Chester, Stephen J. *Conversion in Corinth: Perspectives on Conversion in Paul's Theology and the Corinthian Church*. London: T&T Clark, 2003.

Childs, Brevard S. *Isaiah: A Commentary*. Old Testament Library. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Pr, 2001.

Childs, Brevard S. *The Book of Exodus: A Critical Theological Commentary*. Old Testament Library. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Pr, 1974.

Chrysostom, John. *Homilies on Genesis (The Fathers of the Church, Volume 74)*. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 1986.

Cimala, Peter. "Paul's Metaphorical Soteriology: Galatians as a Test Case". *Neotestamentica* 49.2 (2015) 351–376.

Coats, George W. *Exodus 1–18 (The Forms of the Old Testament Literature, Vol IIA)*. Edited by Rolf P. Knierim and Gene M. Tucker. Grand Rapids, Michigan; Cambridge, U.K.: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1999.

Colijn, Brenda. *Images of Salvation in the New Testament*. Downers Grove: IVP Academic 2010.

Cousar, Charles B., *Reading Galatians, Philippians, and 1 Thessalonians: A Literary and Theological Commentary*. Macon, Georgia: Smyth & Helwys Publishing, 2001.

Crafton, Jeffrey A.. "Paul's Rhetorical Vision and the Purpose of Romans: Toward a New Understanding". *Novum Testamentum*, Vol. 32, Fasc. 4 (Oct., 1990): 317–339.

Deventer, Van H. J. *The Semantic Field "Salvation" in Paul's Major Epistles: A Componential Analysis of his Soteriological Metaphors*. Ph.D. diss.. University of Stellenbosch, 1986.

Diogen Laertije. *Život i mišljenja istaknutih filozofa*. Beograd: Dereta, 2005.

Dietzfelbinger, Chr. „Die Berufung des Paulus als Ursprung seiner Theologie”. *Wissenschaftliche Monographien zum Alten und Neuen Testament* 58. Neukirchen–Vluyn, 1985.

Dirscherl, Erwin. *Das menschliche Wort Gottes und seine Präsenz in der Zeit: Reflexionen zur Grundorientierung der Kirche*. Studien zu Judentum und Christentum, Volume: 26. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2013.

Du Toit, Andrie. *Focusing on Paul: Persuasion and Theological Design in Romans and Galatians*. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2007.

Dunn, James D. G. “Paul: Apostate or Apostle of Israel?”. *Zeitschrift Für Die Neutestamentliche Wissenschaft Und Die Kunde Der Älteren Kirche*, Vol 89, Issue 3–4 (1998): 256–271.

Dunn, James D.G. *The Theology of Paul the Apostle*. Michigan, Grand Rapids: Eerdmans, 1998.

Dunn, James D. G. *Romans*. WBC 38/B. Dallas: Word Books, 1988.

Ehrensperger, Kathy. “The Pauline Ἐκκλησίαι and Images of Community in Enoch Traditions”. In *Paul and His Theology*, 183–219. Edited by Stanley E. Porter. Leiden, Boston: Brill, 2006.

Fee, Gordon. “Paul and the Metaphors for Salvation: Some Reflections on Pauline Soteriology”. In *The Redemption: An Interdisciplinary Symposium on Christ as Redeemer*, 43–69. Oxford: Oxford University Press, 2004.

Fraj, Nortrop, *Veliki kod(eks)*, Beograd: Prosveta, 1985.

Friesen, Ivan D. *Isaiah*. Believers Church Bible Commentary. Harrisonburg: Herald Press, 2009.

Gadamer, Hans–Georg, *Istina i metoda*. Preveo Slobodan Novakov. Sarajevo: Veselin Masleša, 1978.

Gadenz, Pablo T. *Called from the Jews and from the Gentiles: Pauline Ecclesiology in Romans 9–11*. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament, 2. Reihe 267. Tübingen: Mohr Siebeck, 2009.

Gaventa, Beverly. R. *From Darkness to Light*. Philadelphia: Fortress Press, 1986.

Gaventa, Beverly R. “The Mission of God in Paul’s Letters to the Romans”. In *Paul as Missionary: Identity, Activity, Theology, and Practice*. Edited by Trevor J. Burke and Brian S. Rosner, 65–76. T&T Clark, 2011.

Grieb, Katherine A. “ ‘The One Who Called You... ’: Vocation and Leadership in the Pauline Literature”. *Interpretation – Journal of Bible and Theology* 59 (2):154–165.

Habel, N. "The Form and Significance of the Call Narratives", *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 77 (1965): 297–323.

Hanson, Paul. *The People Called: the Growth of Community in Bible*. San Francisco: Harper & Row, 1986.

Hanson, Paul D. *Isaia 40–66*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Pr, 1995.

Hanges, J.C. *Paul, Founder of Churches. Founder-Figures in the Hellenistic–Roman Period*. WUNT 292, 2012.

Hays, Richard B.. "Introduction to the Second Edition". In *The Faith of Jesus Christ: The Narrative Substructure of Galatians 3:1–4:11*. 2nd ed, xxi–l. Michigan, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2002.

Hengel, M. and Schwemer, A.M. *Paulus zwischen Damaskus und Antiochien. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament* 108, Tübingen, 1998.

Heschel, Abraham J. *The Prophets*. Perennial Classics reprinted edition. New York: HarperCollins, 2001.

Horrell, David G. *An Introduction to Study of Paul*. T&T Clark, 2016.

Hultgren, Arland J. "The Scriptural Foundations for Paul's Mission to the Gentiles". In *Paul and His Theology*, 21–44. Edited by Stanley E. Porter. Leiden: Boston, Brill, 2006.

Hussey, Ian. *The Soteriological Use of Call by Paul and Luke*. Eugene, Oregon: ACT Monograph Series, 2018.

Hussey, Ian. "The Soteriological Use of 'Call' in the New Testament: An Undervalued Category?". *Biblical Theology Bulletin*, Volume 46, Number 3 (2016): 133–143.

Isaiah in the New Testament: The New Testament and the Scriptures of Israel. Edited by Steve Moyise and Maarten J. J. Menken. London and New York: T & T Clark (a Continuum imprint), 2005.

Jeon, Jaeyoung. *The Call of Mose and Exodus Story: A Redactional–Critical Study in Exodus 3–4 and 5–13*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2013.

Jewett, Robert. *Romans: a commentary*. Minneapolis: Fortress Press, 2007.

Johnson, Mark. "Image–Schematic Bases of Meaning". *Recherches Semiotique/Semiotic Inquiry* 9 (1989): 109–118.

Johnson, Mark, *The Body in the Mind: The Bodily basis of meaning, imagination, and reason*, Chicago: University of Chicago Press, 1987.

Johnson-Sheehan, Richard, D. "Metaphor as Hermeneutic", *Rhetoric Society Quarterly*, Vol. 29, No. 2 (Spring, 1999): 47–64.

Katja, Kujanpää. *The Rhetorical Functions of Scriptural Quotations in Romans. Paul's Argumentation by Quotations*. Leiden u. a.: Brill, 2018.

Keesmaat, Sylvia C. *Paul and his Story: (Re)Interpreting the Exodus Tradition*. JSNT.S 181. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999.

Kilian, R. "Die prophetischen Berufungsberichte". In *Studien zu alttestamentlichen Texten and Situationen*. Hrsg. v. W. Werner / J. Werlitz, 53–76. Stuttgarter biblische Aufsatzbände, 28; Stuttgart: Katolisches Bibelwerk, 1999.

Kim, S. *The Origin of Paul's Gospel*. WUNT II / 4. Tübingen, 1981.

Klein, William W., "Paul's Use of *kalein*: A Proposal", *JETS* 27/1 (March 1984): 53–64.

Klein, William. *The New Chosen People: A Corporate View of Election*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2015.

Klikovac, Duška. *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2004.

Kobel, Esther. "Paulus in seiner Welt". In *Paulus als interkultureller Vermittler: Eine Studie zur kulturellen Positionierung des Apostels der Völker*, 65–132. Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 2019.

Kövecses, Zoltán. *Metaphor: A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press, 2010.

Kövecses, Zoltán. The Metaphor–Metonymy Relationship: Correlation Metaphors Are Based on Metonymy. *Metaphor and Symbol*, 28:2 (April 2013): 75–88

Kövecses, Zoltán. "The biblical story retold: A cognitive linguistic perspective". In *Cognitive Linguistics: Convergence and Expansion*. Edited by M. Brdar, S. T. Gries, & M. Zic Fuchs, 325–354. Amsterdam: John Benjamins, 2011.

Kvintilijan, *Obrazovanje govornika*. Sarajevo: Veselin Masleša, 1967.

Lausberg, Heinrich. *Elemente der Literarischen Rhetoric: eine Einführung für Studierende der klassischen, romanischen, englischen und deutschen*. Ismaning: Hueber, 1990.

Lakoff, George. "The contemporary theory of metaphor". In: *Metaphor and Thought*. Edited by Andrew Ortony, 2nd edition, 202–251. Cambridge MA: Cambridge University Press, 1993.

Lakoff, George and Johnson, Mark. *Philosophy in the Flesh: the Embodied Mind & its Challenge to Western Thought*. New York: Basic Books, 1999.

Johnson, Mark, *The Body in the Mind: The Bodily basis of meaning, imagination, and reason*, Chicago: University of Chicago Press, 1987.

Lakoff, George and Turner, Mark. *More than a Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press, 1989.

Lakoff, George and Johnson, Mark. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 2003.

Lakoff, George. *The Invariance Hypothesis: is abstract reason based on image-schemas?*. *Cognitive Linguistics* 1–1 (1990): 39–74.

Lioy, Dan. “The Faith Journey of Paul: An Exegetical Analysis of Philippians 3:1–14”. *Conspectus* Vol 7 (March 2009): 81–100.

Long, Gary Alan. “Dead or Alive? Literality and God–Metaphors in the Hebrew Bible”. *Journal of the American Academy of Religion*, Vol. 62, No. 2 (Summer, 1994): 509–537.

Long, B. O. “Prophetic Call Traditions and Reports Visions”, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 84 (1972): 494–500.

Niebuhr, Wilhelm. *Heidenapostel aus Israel: Die jüdische Identität des Paulus nach ihrer Darstellung in seinen Briefen*. Tübingen: Mohr Siebeck, 1992.

Marguerat, Daniel. *The First Christian Historian: Writing the 'Act of the Apostles'*. Society for New Testament Studies, Monograph Series 121. Translated by Ken McKinney, Gregory J. Laughery, Richard Bauckham. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

McFague, Sallie. *Metaphorical Theology: Models of God in Religious Language*. Fortress Press Philadelphia, 1982.

Meyers, Carol. *Exodus*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.

Moberly R. W. L. *The Theology of the Book of Genesis*. Old Testament Theology; Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Montanari, Franco. *The Brill Dictionary of Ancient Greek*. Editors of the English edition Madeleine Goh and Chad Schroeder; advisory editors Gregory Nagy, Leonard Muellner. Boston: Brill, 2015.

Mount, Christopher. *Pauline Christianity: Luke–Acts and the Legacy of Paul*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 2002.

Morgan, Robert. *Romans*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1997.

Paul and Rhetoric. Edited by P. Sampley – P. Lampe. London: T&T Clark, 2010.

Perelman, Chaim and Olbrechts–Tyteca Lucie. *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation*. Indiana: University of Notre Dame Press, 1971.

Pérez–Hernández, Lorena. “The cognition of requests”. *Estudios Ingleses de la Universidad Complutense* 4 (1996): 189–208.

Pérez–Hernández, Lorena Pérez and De Mendoza, Francisco José Ruiz. “Grounding, semantic motivation, and conceptual interaction in indirect directive speech acts”. *Journal of Pragmatics* (Volume 34, Issue 3, March 2002): 259–284.

Pilch, John J. “Paul’s call to be a holy man (apostle): In his own words and in other words”. *HTS Theologiese Studies* 61(1&2) 2005: 371–383.

Ricoeur, Paul. *Živa metafora*, prijevod Nada Vajs, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1981.

Ricoeur, Paul. "Metaphor and the Main Problem of Hermeneutics". *New Literary History*, Vol. 6, No. 1, On Metaphor (Autumn, 1974): 95–110

Ritchie, L. David *Metaphorical Stories in Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

Ričards, A. A. „O Metafori”. U *Metafora, figure i značenje: zbornik teorijskih radova*. Izabrao i priredio Leon Kojen, 21–37. Beograd: Prosveta, 1986.

Rugg, Stephen Peter. *The Prophet in the Apostle: Paul's Self-Understanding and the Letter to the Romans*. Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2017.

Ryken, Philip Graham. *Exodus*. Illinois: Crossway Books, 2005.

Sanders, Ed P. *Paul, the Law, and the Jewish People*. Fortress Press, 1983.

Sandnes, Karl Olav. *Paul – One of the Prophets? A Contribution to the Apostle's Self-Understanding*. Tübingen: J.C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1991.

Salvation in the New Testament Perspectives on Soteriology. Edited by Jan G. van der Watt., Leiden, Boston: Brill, 2005.

Searle, John. "A classification of illocutionary acts". *Language in Society*, Vol. 5, No. 1 (Apr., 1976): 1–23.

Segal, Alan F. *Paul the Convert: the Apostolate and Apostasy of Saul the Pharisee*. New Haven and London: Yale University Press, 1990.

Serl, Džon. *Govorni činovi – ogled iz filozofije jezika*. Beograd: Nolit, 1991.

Schart, Aaron. *Berufung / Berufsbericht (AT)*. (WiBiLex), erstellt: August 2010. Permanenter Link zum Artikel: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/15008/>

Schnelle, Udo. *Paulus: Leben und Denken*. 2., überarbeitete und erweiterte Auflage. Berlin/Boston: Walter de Gruyter GmbH, 2014.

Stendahl, Krister. *Paul among Jews and Gentiles, and Other Essays*. Philadelphia: Fortress, 1976.

Schultz, Brian. *Conquering the World: The War Scroll 1QM Reconsidered*. Leiden, Boston: Brill, 2009.

Snævarr, Stefán. *Narratives, Emotions Their Interplay and Impact*. Amsterdam: Rodopi, 2010.

Stam, Cornelius R. *Commentary on the Epistle of Paul to the Romans*. Chicago, Illinois: Berean Literature Foundation, 1984.

Stamać, Ante. *Teorija metafore*. Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost, 1983.

Strecker, Christian. *Berufung (NT)*. August 2010. Permanenter Link zum Artikel: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/49978/>

Strecker, Christian. *Die liminale Theologie des Paulus: Zugänge zur paulinischen Theologie aus kulturanthropologischer Perspektive*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999.

Sweetser, Eve. *From Etymology to Pragmatics: Metaphorical and Cultural Aspects of Semantic Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Talmy, Leonard. "Force Dynamics in Language and Cognition". *Cognitive Science* 12, (1988): 49–100.

Theological Dictionary of the New Testament 2. Ed. by Gerhard Kittel and Gerhard Friedrich. Transl. by Geoffrey W. Bromiley. 10 vols. Michigan, Grand Rapids: Eerdmans, 1964–1976.

Theological Dictionary of the Old Testament. Edited by Johannes Botterweck, Helmer Ringgren and Heinz-Josef Farby. Vol XIII, Grand Rapids, Michigan: Eerdmans Publishing Co, 2004.

The Anchor Yale Bible Dictionary. New York: Yale University Press, 1992.

The New International Dictionary of New Testament Theology, Vol. 1. Edited by Colin Brown. Michigan, Grand Rapids: The Zondervan Corporation – Exeter, Devon: The Paternoster Press, Ltd., 1975.

Thiselton, Anthony "C. The Supposed Power of Words in the Biblical Writings". *The Journal of Theological Studies*, Volume XXV, Issue 2 (January 1974): 283–299.

Trebilco, Paul. *Selfdesignation and Group Identity in the New Testament*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Verseput, D. J. "Paul's Gentile Mission and the Jewish Christian Community: A Study of the Narrative in Galatians 1 and 2". *New Testament Studies*, Vol. 39 (1993): 36–58.

Vine, W. E. *Vine's Complete Expository Dictionary of Old and New Testament Words*. Nashville: Thomas Nelson, 1996.

Von Rad, Gerhard. *Genesis: A Commentary*. Revised edition. Pennsylvania: The Westminster Press Philadelphia, 1972.

Von Rad, *Message of the Prophets*. Translated by D. M. G. Stalker. New York: Harper & Row, 1967.

Wagner, Ross J. *Heralds of the Good News: Isaiah and Paul in Concert in the Letter to the Romans*. Leiden: Brill Academic Publishers, 2003.

Whybray, Roger Norman. *The Second Isaiah*. OT Guides. Sheffield: JSOT Press, 1983.

Wiederkehr, Dietrich. *Die Theologie der Berufung in den Paulusbriefen*. Studia Friburgensia 36. Freiburg: Universitätsverlag Freiburg, 1963.

Williams, David. *Paul's Metaphors: Their Context and Character*. Peabody: Hendrickson, 1999.

Windsor, Lionel J. *Paul and the Vocation of Israel: How Paul's Jewish Identity Informs his Apostolic Ministry, with Special Reference to Romans*. Berlin/Boston: De Gruyter, 2014.

Wolterstorff, Nicholas. *Divine Discourse: Philosophical reflections on the claim that God speaks*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Wright N. T. "Romans and the Theology of Paul". In *Pauline Theology, Volume III, Romans*. Ed by David M. Hay, E. Elisabeth Johnson, 30–67. Fortress Press, 1995.

Wright N. T. *Paul and Faithfulness of God*. Minneapolis: Fortress Press, 2013.

Yule, George,. *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Zimmermann, Rubens. „Metaphertheorie und biblische Bildersprache: Ein methodologischer Versuch". In *Theologische Zeitschrift* (Jahrgang 56–2000): 108–133.

Метафорика позива у посланицама апостола Павла: κλητός и сродни мотиви

Први део: Уводна разматрања

1. Истраживачки хоризонти студије

1.1. Павле – апостол хришћанства и настављач израиљске пророчке традиције

У фокусу ове студије је апостол Павле, његов идентитет, деловање и самопоимање. Теолошком мишљу 19. и прве половине 20. века доминирала је представа Павла као зачетника нове, хришћанске религије, радикално супротне религији Израиља. У новијој библијској егзегези пак препознат је Павлов континуитет с јудаизмом. У трагању за одговором на то како је Павле појмио догађај Христа и своју мисију у односу на религију својих отаца и сународника важан допринос може имати анализа његовог дискурса о божанском позиву. Реферирајући на свој апостолски позив, Павле представља себе и карактер своје мисије. Истовремено, он описује своје адресате као позванике, указујући тиме на њихово заједничко учешће у започетом божанском подухвату спасења, и обликујући њихова религијска и морална уверења. Будући да искуство позваности има конститутивну улогу у Павловој мисли и епистоларној преписци, у овој студији настојимо сазнати више о њему и његовим схватањима управо кроз анализу његовог καλέω језика.

1.2. Језик позива у антици

У Новом завету речи „καλεῖν”, „κλησις”, „κλητός” представљају техничке термине којима писци реферирају на укључење верујућих у догађај есхстолошког спасења откривен у Христу.¹ Они се надовезују на дугу традицију употребе језика позива у јудејском религијском контексту. У Септуагинти су учестали наративи који приказују како Бог, на непосредан или посредан начин, позива изабране појединце и народ Израиља да изврше различите задатке, реализујући постепено свој план спасења света. Језик позива био је коришћен и у ширем хеленистичком контексту Павловог доба, што је потребно размотрити ради анализе његове употребе καλέω језика.

1.3. Савремена схватања метафоре

Павлов дискурс о позиву припада метафоричкој равни изражавања. Будући да метафора представља аутентични вид говора и витални елемент у продукцији језика, савремене егзегете скрећу пажњу на њену конститутивну улогу у религијском језику. Полазећи од савремених увида у својства и функције метафоре, првенствено од тзв. когнитивне теорије метафоре, анализираћемо библијску метафорику καλέω језика и користити метафору позива као оруђе за разумевање Павлових списа.

¹ Уп. Christian Strecker, *Berufung (NT)*, August 2010. Permanenter Link zum Artikel: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/49978/>

2. Критички преглед претходних истраживања и кључна питања

2.1. Дијахрони приступ

У класичној протестантској егзегези хришћанство и јудаизам посматрани су као супротстављени религијски системи.² У том светлу, Павлов позив је тумачен као радикални прелаз – обраћење – из јудејства у хришћанство.³ Ово схватање довео је у питање К. Стендал својим есејом *Call Rather Than Conversion*, у ком он наглашава да позив за Павла није значио промену религије, већ примање специфичног задатка и ново разумевање сопствене мисије у оквиру јудејства. Стендал уочава да Павлов језик позива веома наликује јудејским пророчким извештајима (уп. Гал 1, 15–16 и Јер 1, 5; Ис 49, 1–6). Он истиче континуитет Павла и израиљског наслеђа наглашавајући да „ако схватимо Павла као позваног – а не обраћеног – [...] можемо доћи до тачнијег разумевања оног што је он написао у свом времену и околностима.“⁴ На овом трагу, представници тзв. „нове перспективе“ (*New Perspective on Paul*), попут Ц. Дана и Н. Т. Рајта, тврде да Павлову апостолску мисију треба сагледати као коначну реализацију израиљског божанског позива.⁵

За разлику од Стендала, А. Сигал тврди да Павле није био само позван већ и обраћен.⁶ Б. Р. Гавента сматра да Павлов позив означава радикалну когнитивну промену (*cognitive shift*).⁷ Према К. Стрекеру, искуство обраћења (као личног преображења) и позива (као задатка или послања) спојени су пак у моделу религијске „иницијације“.⁸ У савременој библистици постоји и покушај да се надиђе дихотомија између позива и обраћења.⁹ У фокусу поменутих студија није Павлов језик позива, већ карактер и значај његовог позива као комплексног друштвено–религијског и културолошког феномена.¹⁰

² Нпр., за Ф. К. Баура хришћанство је, попут хеленизма, религија универзалистичког карактера, за разлику од јудаизма као партикуларистичке религије. Слично томе, Р. Бултман је сматрао суштином Павлове проповеди његово одбацивање јудејске антропологије засноване на моралним и религијским заслугама зарад теолошке антропологије засноване на Божјој благодати.

³ Уп. Strecker, *Berufung* (NT).

⁴ Krister Stendahl, “Call Rather Than Conversion”, in *Paul among Jews and Gentiles, and Other Essays* (Philadelphia: Fortress Press, 1976), 7–23, стр. 23.

⁵ Уп. James D. G. Dunn, “Paul: Apostate or Apostle of Israel?”. *Zeitschrift Für Die Neutestamentliche Wissenschaft Und Die Kunde Der Älteren Kirche*, Vol 89, Issue 3–4 (1998): 256–271. N. T. Wright *Paul and Faithfulness of God* (Minneapolis: Fortress Press, 2013), 501.

⁶ Alan F. Segal, *Paul the Convert: the Apostolate and Apostasy of Saul the Pharisee* (Yale University Press, 1990).

⁷ Beverly R. Gaventa, *From Darkness to Light* (Fortress Press: Philadelphia, 1986).

⁸ Уп. Christian Strecker, *Die liminale Theologie des Paulus: Zugänge zur paulinischen Theologie aus kulturanthropologischer Perspektive* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1999).

⁹ Л. Виндзор казује: „Павле није једноставно остао лојални члан јудејске религије преузевши нову улогу у оквиру ње. [...] Смрт и васкрсење Христово су суштински нови аспект Павловог идентитета, који на најдубљем нивоу представља изазов његовом јудејском идентитету и уверењима. Иако је Павлова улога апостола и даље препознатљиво јудејска, јудејство, као и сви други аспекти његовог идентитета, бива фундаментално реинтерпретирано кроз његово искуство Христа. Стога, у крајњој инстанци, морамо схватити Стендалову дихотомију између „позива“ и „обраћења“ као погрешну.” Lionel J. Windsor, *Paul and the Vocation of Israel: How Paul's Jewish Identity Informs his Apostolic Ministry, with Special Reference to Romans* (Berlin/Boston: De Gruyter, 2014), 28.

¹⁰ Посматрајући Павлово деловање с културолошке перспективе, Е. Кобел примећује да апостол, кроз извештаје о свом позиву, у потпуности инкорпорира себе у велике ауторитете своје изворне културе и у преносиоце пророчке традиције, а своју мисију међу незнабошцима схвата као суштински корак у реализацији планова израиљског Бога. Уп. Esther Kobel, „Paulus in seiner Welt”, in *Paulus als interkultureller*

2.2. Синхрони приступ

С почетка 20. века теолози попут А. Дајсмана, В. Барклија и Г. Тајсена примећују да је Павлов дискурс о спасењу симболичког карактера, што је подстакло савремене библисте да обрате већу пажњу на Павлову употребу сотириолошких метафора. Џ. Дан уочава да Павле у сотириолошки дискурс интегрише разноврсне метафоре, које он настоји категоризовати, делећи их на метафоре које потичу из друштвених обичаја Павловог доба, из свакодневног живота, агрикултуре, трговине, религије и из домена кључних животних догађаја. Дан је препознао „позив” као једну од Павлових сотириолошких метафора и сврстао ју је у метафоре које потичу из свакодневног живота.¹¹ Његова категоризација је веома сажета и он се не бави детаљније метафором позива. Ипак, он увиђа конститутивни значај метафора у Павловом опису аутентичног религијског искуства: „Павле користи веома различите метафоре вероватно у покушају да, колико је могуће, искаже реалност која пркоси једноставном или једнообразном или унифицираном опису. У различитим искуствима обраћења које је Павлово еванђеље преносило постоји нешто тако комплексно и стварно да је Павле морао преиспитати језик који му је био доступан како би пронашао начин да та искуства опише. Виталност тог искуства произвела је нове метафоре када је оно морало бити (колико је то могуће) вербализовано и другима пренесено.”¹²

Следећи Дана, П. Ћимала анализира метафорички карактер Павлове сотириологије и примећује да је позив једна од његових бројних, међусобно повезаних сотириолошких метафора. Он објашњава како ове метафоре указују на другачије, али компатибилне аспекте нове реалности и да ниједна од њих није самостална и доминантна у Павловој презентацији новог искуства. Иако примећује да је позив један сегмент Павлововог метафоричког калеидоскопа, он не обрађује ову метафору детаљније.¹³

Павловом сотириолошком употребом позива детаљније се бави И. Хаси, запажајући да је позив у библистици „потцењена категорија” која заслужује већу пажњу егзегета.¹⁴ У књизи *The Soteriological Use of Call by Paul and Luke* овај аутор истражује сличности Павлове и Лукине сотириолошке употребе позива. Он пружа увид у групу речи које потичу од глагола καλέω и разматра њихову употребу у Старом завету, наглашавајући повезаност ових термина с концептима избора, завета и месијанске гозбе. Хаси затим приступа егзегези оних одељака Павлових писама у које је уткан језик позива. Он примећује да Павле учестало користи језик позива и да га често позиционира на кључним местима у својој аргументацији, као и то да је у Гал, 1 Сол, 1 Кор и Рим позив поменут пре других сотириолошких категорија (попут оправдања, усвајања или спасења) зато што је овај концепт био близак незнабошцима. Хаси закључује: „Павлов и Лукин циљ није био да разјасне процес спасења, већ да разумевање својих читалаца

Vermittler: Eine Studie zur kulturellen Positionierung des Apostels der Völker (Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh, 2019), 65–132, стр. 117.

¹¹ James D.G. Dunn, *The Theology of Paul the Apostle* (Grand Rapids: Eerdmans, 1998), 329.

¹² Исто, 332.

¹³ Уп. Peter Cimala, “Paul’s Metaphorical Soteriology: Galatians as a Test Case”, *Neotestamentica* 49.2 (2015): 351–376.

¹⁴ Ian Hussey, “The Soteriological Use of “Call” in the New Testament: An Undervalued Category?”, *Biblical Theology Bulletin*, Vol 46, Num 3 (2016): 133–143.

допуне богатом метафором спасења, која је Јудејцима и незнабошцима била не само позната већ и подстицајна у погледу етике и живота заједнице.”¹⁵

Поменути проучаваоци уочили су да позив припада метафоричком дискурсу којим Павле презентује новооткривену стварност у Христу. Иако различите метафоре заједнички учествују у овој презентацији, у досадашњим студијама неким од њих је посвећена несразмерно већа пажња у проучавању Павлове сотириологије. Из овог разлога потребно је осврнути се детаљније на Павлову употребу метафоре позива, уз детаљнију анализу метафоричких својстава и ефеката овог појма.

2.3. Питања и значај овог истраживања

Постојеће студије показују да је позив у Павловим посланицама фундаментално значајна и семантички поливалентна категорија. Вишезначност позива је показатељ метафоричког карактера овог појма. У овој студији полазимо од питања одакле потиче и у чему се очитује метафорика позива. У том циљу испитујемо карактеристике и метафорички набој божанског позива у Септуагинти и у другим делима Павловог света. Једно од кључних питања које постављамо јесте како се Павле односио према постојећој традицији употребе позива и у чему су специфичностима његовог *καλέω* језика. Настојимо увидети како му је метафора позива служила да обликује идентитет, понашање и схватања својих адресата и да ли нам анализа ове метафоре може помоћи да боље разумемо његове теолошке увиде. На крају, постављамо питање да ли је и како метафорика *καλέω* језика присутна у називу *ἐκκλησία*, који Павле учестало користи.

Сматрамо да је значај ове студије у томе што се анализом метафоричких аспеката и ефеката Павловог *καλέω* језика може употпунити наше знање о значају и значењима позива као теолошког концепта. Језик позива може осветлети битне аспекте Павлове теологије – његово схватање богочовечанског односа, догађаја Христа и есхатолошког спасења. Такође, студија о метафорици позива предочиће конститутивну улогу метафоричког језика у Павловој артикулацији и преношењу аутентичног религијског искуства, одбрани сопственог апостолства и постизању својих мисионарских циљева.

3. Полазишта, извори, метода и структура рада

3.1. Писмо као Павлово мисионарско оруђе

У овом раду полазимо од чињенице да је писмо било једно од Павлових мисионарских оруђа. Након проповедања у заједницама верујућих, апостол је с њима контактирао путем епистоларне преписке. Он је у посланицама излагао своја искуства и схватања, настојећи да учини себе присутним међу адресатима. Апостол је поучавао, критиковао и храбрио реципијенте у складу с њиховим животним околностима и својим апостолским циљевима. Павлова писма су и за време његовог живота препозната као моћно оруђе комуникације и уверавања.¹⁶

Писмо је одговарало Павловим потребама, будући да у погледу садржаја, стила и структуре писма не постоје строга жанровска ограничења, те је Павле могао прилагођавати своје посланице тренутним мисионарским околностима и потребама.

¹⁵ Ian Hussey, *The Soteriological Use of Call by Paul and Luke* (Eugene, Oregon: ACT Monograph Series, 2018), 109–110.

¹⁶ David G. Horrell, *An Introduction to Study of Paul* (T&T Clark, 2016), 69.

Метафорички језик је конститутивни део његових писама. Овакав начин изражавања омогућавао му је да искаже своја искуства и утиче на реципијенте: „Павле је писао као харизматски проповедник и његови аргументи били су уланчани помоћу метафора. У језику Павлових списа исијава скривена енергија метафора и алузија.”¹⁷

3.2. Извори

Основни извор за проучавање Павлове метафорике позива у овој студији представља релевантна грађа из посланица које су, у погледу ауторства, несумњиво Павлове (1Сол, Фил, 1 и 2Кор, Гал, Рим). Будући да је Павле константно евоцирао израиљска писма, Септуагинта је такође кључни извор овог истраживања. У истраживању користимо и дела из античке грчко–римске и интертестаментарне литературе Павловог света у које је интегрисана метафора позива. Ради потпунијег увида у значај позива за Павла, осврнућемо се и на Лукину интерпретацију овог догађаја у Делима апостолским.

3.3. Метода и структура рада

У следећем, другом делу студије изложићемо најпре различите теорије и дефиниције метафоре, а затим она схватања метафоре на којима утемељујемо ово истраживање. Након тога анализирамо метафоричке аспекте позива као директивног говорног чина. Повезујући ову анализу с егземпларним старозаветним наративима у које су интегрисане појединачне инстанце Божјег позивања изабраних адресата, настојимо одговорити на питање на чему се заснива и како се развија библијска метафорика божанског позива. У последњим поглављима другог дела рада разматрамо како је метафора позива коришћена у ванбиблијским делима Павловог окружења.

У трећем, кључном делу фокусирамо се на употребу метафоре позива у Павловим посланицама. Кроз дијахрону анализу одабраних стихова разматрамо на који начин и с којим разлозима апостол инкорпорира језик позива у своја писма. Потом, синтезом појединачних увида, настојимо доћи до целовите представе о морфолошкој структури, семантичким импликацијама, реторичким ефектима и теолошким аспектима метафоре позива у Павловим посланицама. Крајњи циљ је да нам ова анализа послужи као херменеутичко средство у разумевању апостолових теолошких схватања и постигнућа.

¹⁷ Richard B. Hays, “Introduction to the Second Edition”, in *The Faith of Jesus Christ: The Narrative Substructure of Galatians 3:1–4:11*, 2nd ed (Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing, 2002), xxi–l, стр. xxxiii.

Други део: Метафорика божанског позива у Павловом друштвеном и литерарном контексту

4. Дефиниције и кључне карактеристике метафоре

4.1. Античка схватања метафоре

Метафора је у антици била сврстана у реторичке, односно стилске фигуре. Антички мислиоци приступали су јој као феномену речи, који настаје у колизији између правих (*proprium*) и неправих (*improprium*) значења у уређеном систему језика.¹⁸ И поред извесних разлика у њиховим дефиницијама метафоре, она је за све античке реторичаре представљала вид необичног говора, који може бити замењен обичним, тј. правим речима.

Функција метафоре разликовала се, за античке мислиоце, у зависности од тога да ли је она коришћена у поетици или у реторици. Аристотел наглашава да метафора као елемент поетике може говор учинити узвишеним, те у овом контексту она има примарно естетску улогу (уп. *Poet.* 1458a 20–24). У оквиру реторике метафора је била у функцији преноса поруке. Она је могла омогућити задовољство спознања и зато је имала примарно инструктивну вредност (уп. *Rhet.* 1410 b 2). Њена улога се у античкој реторици везивала се за топос јасности, подесности, учтивости, свежину говора и моћ уверавања.

4.2. Модерни преокрет у приступу метафори

У очима модерних теоретичара метафора је сагледана као аутентични начин изражавања и један од основних принципа у образовању језика. Филозоф А. А. Ричардс је први скренуо пажњу на то да метафора није само језичка појава, већ општење међу мислима, трансакција међу контекстима. Он је појмио метафору као интеракцију две компоненте или две идеје о различитим стварима.¹⁹ Његова гледишта разрадио је М. Блек посматрајући сваку компоненту у метафори као систем односа („импликациони комплекс”).²⁰ Ови филозофи су антиципирали савремене когнитивистичке увиде у природу метафоре.

4.3. Когнитивна теорија: метафора као средство перцепције света

4.3.1. Когнитивна семантика

Когнитивна теорија метафоре потиче из когнитивне теорије значења. За разлику од тзв. објективистичке теорије значења, у којој се процес перцепције радикално раздељује од установљених значења, когнитивисти заступају став да значење не постоји као самостални феномен у когнитивном апарату, већ да су наша „телесна” и „појмовна” или

¹⁸ Уп. Kresimir Bagić, *Rječnik stilskih figura* (Zagreb: Školska knjiga, 2012), 187.

¹⁹ Уп. А. А. Ričards, „О метафори”, у *Metafora, figure i značenje: zbornik teorijskih radova*, izabrao i priredio Leon Kojen (Beograd: Prosveta, 1986), 21–37.

²⁰ Уп. Maks Blek, „Још о метафори”, у: *Metafora, figure i značenje: zbornik teorijskih radova*, izabrao i priredio Leon Kojen (Beograd: Prosveta, 1986), 145–175, стр. 157.

„пропозициона” перцепција уско повезани процеси.²¹ Они закључују да у креирању и комуницирању значења централну улогу има „наше искуство отеловљења, наше непропозиционо разумевање и наше имагинативно структурирање”, те да су „наши најапстрактнији обрасци разумевања и резоновања префигурирани у телесним искуствима”.²² Према когнитивистима, адекватна семантичка анализа обухвата две врсте основних структура: (1) биолошки утемељене, тзв. сликовно–схематске структуре (гешталте, конфигурације) везане за наше чулно–моторно искуство у оквиру увек променљиве средине; (2) имагинативне структуре, као што су метафоре и метонимије, помоћу којих развијамо своја семантичка и епистемиолошка повезивања и резоновања.²³

4.3.2. Сливовно–схематски обрасци перцепције

4.3.2.1. Сливовне схеме

Сливовним схемама когнитивисти називају основне, понављајуће структуре, поретке или обрасце који настају у нашем чулно–моторном систему током наше интеракције са спољним светом и служе као основа за образовање сложених категоријалних структура, метафоричких пројекција и обухватних наративних образаца помоћу којих повезујемо и разумевамо своје доживљаје.²⁴ Ове схеме су препојмовног карактера, али за нас „инхерентно имају значење, зато што су непосредно доживљене и зато што имају своју структуру”.²⁵ Неке од бројних сликовних схема су: САДРЖАТЕЉ, ИЗВОР-ПУТ-ЦИЉ, РАВНОТЕЖА, КРУГ, СИЛА, ГОРЕ-ДОЛЕ, ПОНАВЉАЊЕ.

4.3.2.2. Сливовне схеме у перцепцији силе

М. Џонсон је у делу *The Body in the Mind: The Bodily basis of meaning, imagination, and reason* изложио теорију сликовних схема силе (FORCE shemas). Према његовом запажању, у напору да схватимо своје искуство наша перцепција физичких сила има централну улогу, јер свака интеракција организама подразумева пројаву *силе*, било да ми делујемо на друге објекте или они на нас.²⁶ Он наводи неколико кључних елемената инхерентних нашем доживљају силе: 1) сила се увек доживљава кроз *интеракцију*; 2) искуство силе обично укључује кретање неког објекта (масе) кроз простор у извесном правцу, тј. сила имплицира *управљеност*; 3) постоји типски *пут кретања*; 4) силе имају своје *окидаче* или *изворе*, и могу бити управљене ка одређеним *циљевима*; 5) силе имају различите *степене моћи или интезитета*; 6) будући да силе доживљавамо кроз интеракцију, у тај процес увек је укључена *структура или секвенца узрочности*.²⁷

4.3.2.3. Метафоричка разрада сликовних схема

Сливовне схеме као препојмовни, базични обрасци наше перцепције који могу бити разрађени у процесу разумевања апстрактних појмова, што се најчешће одвија помоћу

²¹ Уп. Mark Johnson, “Image–Schematic Bases of Meaning”, *Recherches Semiotique/Semiotic Inquiry* 9 (1989): 109–118, стр. 117.

²² Mark Johnson, “Image–Schematic Bases of Meaning”. *Recherches Semiotique/Semiotic Inquiry* 9 (1989): 109–118, стр. 114.

²³ Исто, 116.

²⁴ Уп. Mark Johnson, *The Body in the Mind: The Bodily basis of meaning, imagination, and reason* (Chicago: University of Chicago Press, 1987), 44–79.

²⁵ Duška Klikovac, *Metafore u mišljenju i jeziku* (Beograd: Biblioteka XX vek, 2004), 19–20.

²⁶ Исто, 42–48.

²⁷ Исто, 44.

метафоричких и метонимијских пројекција. Посредством метафоричких пројекција заснованих на сликовно–схематским структурама, контуре и структуре нашег телесног (чулно–моторног) искуства утичу на наше разумевање најапстрактнијих области.²⁸ На пример, физички објект може бити у центру нашег посматрања, док неки кључни концепт може (метафорички) бити у центру извесне теорије. Предмете који су удаљени тешко је видети, док су нам идеје које не разумемо метафорички далеке. Слично томе, и наш доживљај говора је повезан с искуством физичких сила.

4.3.3. Појмовна метафора: својства и употреба

Когнитивисти дефинишу појмовну метафору (conceptual metaphor) као разумевање једног појма, или појмовне области, помоћу другог појма, или појмовне области.²⁹ Појмови се приликом рационализације нашег искуства повезују тако што се структура изворног појма, углавном оног чулно сазнатљивог, пресликава на структуру циљног, најчешће апстрактног појма.³⁰ Тај процес на језичком плану резултира низом метафоричких исказа. На пример, у следећим реченицама уочавамо како се наше знање о путу пресликава на знање о животу: *Крећем се успешно ка животном циљу; Наши путеви се разилазе; Одавно је скренула с правог пута...* Ово пресликавање утемељује појмовна метафора ЖИВОТ ЈЕ ПУТОВАЊЕ, која се у том облику не јавља у говору.³¹

Сликовне схеме неретко су интегрисане у изворно поље метафоре. Према запажању Лејкофа и Џонсона, сликовно–схематска структура изворне области у појмовној метафори користи се за конципирање циљне области. Такве метафоре задржавају инхерентну сликовно–схематску структуру и начин закључивања. На пример, у појмовним метафорама у чије изворно поље је укључена ПУТ схема структурални елементи пута пресликавају се на структуру апстрактног појма, и на тим основама можемо говорити о полазиштима, етапама или циљевима живота.

Кључни увид до којег су когнитивисти дошли проучавајући метафоричке исказе у свакодневној комуникацији јесте тај да метафора није само језички феномен или стилска фигура, већ интегрални део наших мисаоних процеса, средство перцепције света и категоризације искуства. Они увиђају да метафоре које користимо у великој мери одређују и начин на који живимо.³²

4.4. Резиме: кључне карактеристике метафоре

Будући да је метафора комплексан феномен, изложићемо од којих виђења метафоре полазимо у предстојећој анализи. Примарно ћемо посматрати метафору кроз призму когнитивне теорије – као разумевање апстрактних појмова помоћу конкретног, чулног искуства. У анализи метафоре као сегмента литерарног дела, имаћемо у виду и следеће закључке:

- Метафора, као динамична јединица дискурса, функционише на свим нивоима језичне делатности: на нивоу речи, реченица, дискурса, текстова, стилова.³³

²⁸ Уп. Johnson, “Image–Schematic Bases of Meaning”, 113.

²⁹ Уп. George Lakoff and Mark Johnson, *Metaphors We Live By* (London: University of Chicago Press, 2003), 1–13, 244–245. Уп. такође: Zoltán Kövecses, *Metaphor: A Practical Introduction* (New York: Oxford University Press, 2010), 4.

³⁰ Уп. G. Lakoff and M. Johnson, 127.

³¹ Kövecses, *Metaphor*, 3–4.

³² Lakoff and Johnson, *Metaphors*, 157.

³³ Уп. Paul Ricoeur, *Živa metafora* (Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1981), 24–28. Уп. такође: Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура* (Крагујевац: Кантакузин, 2000), 39.

- Метафорична мисао је посебан облик стицања увида. Она говори нешто ново о реалности, значења која настају употребом метафоре не исцрпљују се у њеној парафрази.³⁴
- Метафора је контекстуално утемељена. Њено значење се конституише у пресеку друштвеног, историјског и литерарног контекста њеног творца и његових реципијената.³⁵
- Метафоре имају своју историју. У њима су депоноване чињенице одређене културе у оквиру које оне функционишу као динамична средства делања и разумевања, и као форме понашања и знања.³⁶
- Метафора може снажно утицати на перцепцију слушаоца/читаоца.³⁷ Чак и тзв. успавана метафора (*dormant metaphor*) може бити ефективно средство уверавања, јер аргументативна снага коју она црпи из залихе аналогичности интегрисаних у одређеној друштвеној и културној традицији путем језика може бити реактивирана развојем нових аналогичности или изменом њеног употребног контекста.³⁸

5. Метафорички аспекти позива као говорног чина

5.1. Позив као директивни говорни чин

Говорни чин је комуникативна активност коју дефинишемо на основу говорникових намера и дејства на слушаоце приликом говорења. Радња извршена кроз језички исказ има три нивоа: (1) локуциони ниво – сам чин говорења; (2) илокуциони ниво, који имплицира циљ и сврху говорења а манифестује се кроз комуникативну силу исказа; (3) перлокуциони ниво, који се односи на намеравањем ефекат или дејство исказа. Најважнијим делом говорног чина сматра се његова илокуциона снага.³⁹

У класификацији говорних чинова најчешћа је подела на декларативне, репрезентативне, експресивне, директивне и комисивне.⁴⁰ Директиви су дефинисани, с аспекта њиховог илокуционог циља, као покушаји говорника да приволи слушаоца да нешто учини. Позивање је један од глагола који карактеришу ову групу говорних чинова.⁴¹

5.2. Метафоричка перцепција позива

Когнитивисти запажају да знање које имамо о дејству физичких сила користимо да бисмо разумели ефекте говорних чинова.⁴² Ова веза је искуствена, јер, као што силе померају објекте у простору, тако говорни чинови могу фигуративно покретати адресата

³⁴ Уп. Ricoeur, *Živa metafora*. Такође: M. Black, "Models and Archetypes", in *Models and Metaphors: Studies in Language and Philosophy* (New York: Cornell University Press, 1962), 237.

³⁵ Уп. Ante Stamać, *Teorija metafore* (Zagreb: Centar za kulturnu djelatnost, 1983), 83. Уп. такође: Sallie McFague, *Metaphorical Theology: Models of God in Religious Language* (Fortress Press Philadelphia, 1982), 56.

³⁶ Богољуб Шијаковић, *Отпор забораву: неколико [п]огледа* (Фоча: Православни богословски факултет Светог Василија Острошког – Београд: Хришћански културни центар др Радован Биговић, 2016), 66.

³⁷ Уп. Lakoff and Johnson, *Metaphors*, 145, 235.

³⁸ Уп. Chaim Perelman and L. Olbrechts Tyneca, *The New Rhetoric: A Treatise on Argumentation* (Indiana: University of Notre Dame Press, 1971), 405–407.

³⁹ Уп. J. L. Austin, *How to do Things with Words* (Harvard University Press), 1975.

⁴⁰ Уп. Yule George, *Pragmatics* (Oxford University Press, 1996), 48–53.

⁴¹ Уп. Searle John. "A classification of illocutionary acts", *Language in Society*, Vol. 5, No. 1 (Apr., 1976): 1–23, стр. 11.

⁴² Уп. Johnson, *The Body in the Mind*, 57–64.

ка извршењу неке радње.⁴³ Проучаваоци примећују следеће аналогije између ових области искуства:⁴⁴

Повезаност између сликовне схеме „силе” и директивних говорних чинова

Сликовна схема силе	Област директивних говорних чинова
Извршилац силе (Агониста) Мета силе (Антагониста)	Говорник Адресат
Агониста узрокује да антагониста нешто уради	Говорник узрокује да адресат нешто уради (покушавајући да га покрене на одређен начин)
Инхерентни интензитет намере Агонисте и Антагонисте (степен силе агонисте може бити виши или нижи од антагонистиног; агониста и антагониста могу манифестовати унутарњу силу за извршење неке радње или за мировање)	Степен друштвене моћи говорника и адресата и степен њихове воље
Резултанта баланса сила	Степен јачине директивног говорног чина
Силе физички дејствују једна на другу	Говорник и адресат ступају у друштвену интеракцију
Силе могу бити потпуно или делимично блокиране препрекама (тј. физичким баријерама)	Директивни говорни чинови могу нереализовани и/или ометени различитим чиниоцима (адресатов мањак способности или жеље да изведе акцију итд.)
Силе су догађаји (тј. имају извор, развој и крај)	Говорни чинови су догађаји (имају ПРЕ, СРЕДИНУ, ПОСЛЕ)

Ове аналогije су функционалне у нашој метафоричкој перцепцији говорног чина. У том процесу се структура физичке интеракције сила пресликава на друштвену интеракцију говорника и адресата. Оног ко позива метафорички појмимо као покретача (агонисту), а његов позив на извршење одређеног задатка перципирамо као покретање и усмерење адресата у одређеном правцу и ка одређеном циљу. Ово метафоричко повезивање може бити разрађено према специфичностима појединачне инстанце говорног чина.⁴⁵

6. Метафорика позива у Септуагинти

6.1. Божански говор у Писму

У јудејској мисли Божја реч је схватана као делотворна материјализована снага, што је био случај и у културама суседних блискоисточних народа.⁴⁶ Писмо приказује Бога који речју ствара (Пс 33, 6.9), чијој речи се повинују природне стихије (Пс 104, 7.10; 106, 9; Ис 48, 12), и који успоставља вербалну комуникацију с људима.

6.2. Позив као вид божанског говора: старозаветни наративи позивања

Позив је чин божанског говора који се у наративној структури Септуагинте епизодно понавља. Анализом наратива у које су уткани Божји позиви одабраних адресата, и

⁴³ Lorena Pérez Hernández and Francisco José Ruiz de Mendoza, “Grounding, semantic motivation, and conceptual interaction in indirect directive speech acts”, *Journal of Pragmatics* (Volume 34, Issue 3, March 2002): 259–284, стр. 271–272.

⁴⁴ Исто, 272.

⁴⁵ Исто, 283.

⁴⁶ Уп. Anthony Thiselton, “The Supposed Power of Words in the Biblical Writings”, *The Journal of Theological Studies*, Vol XXV, Issue 2 (January 1974): 283–299.

њиховим посматрањем светлу когнитивне семантике и теорије говорних чинова, могуће је стећи дубљи увид у библијску метафорику божанског позива.

6.2.1. Позивање праоца Авраама (Пост 12, 1–3)

Бог се обраћа Авраму говорећи му да напусти своју земљу, род и дом, и да иде у назначену земљу, и обећавајући му да ће примити благослове (Пост 12, 1–3; уп. Ис 51, 2). Овај чин народ Израиља је схватио као базични елемент своје егзистенције пред Богом.⁴⁷

6.2.2. Позивање Мојсија (Исл 3–4)

Бог се обраћа Мојсију и шаље га да изведе свој народ из Египта (Исл 3, 4.10). Премда Мојсије указује на своја ограничења за извршење задатка (Исл 3, 11.13; 4, 1.10.13), Бог му даје подршку да савлада те препреке (Исл 3, 12; 4, 2–9.15). У овом наративу јасно су уочљиви општи структурални елементи директивног илокуционог говорног чина.

6.2.3. Позивање пророка (1Сам 3, 4–19; Ис 6, 8–9; Јер 1, 4–5; Јез 2, 1–3)

Израиљски пророци били су укључени у пророчку службу чином позива, којим су они легитимисали своју улогу божанских гласноговорника. Задатак пророка био је да реконтекстуализују Божју 'реч' заједници у актуелним животним околностима.⁴⁸

6.2.4. Позив народа Божјег Израиља (Ис 41–49)

Референце на корпоративни позив Израиља налазимо у књизи Дефтеро–Исаије (уп. 41, 8–10; 42, 1; 42, 6; 43, 1; 48, 1–6.12.15; 49, 1.9; 50, 2; 51, 2), у којој је приметна аудитивна метафорика. Израиљ је у Ис 48, 12 окарактерисан као онај „којега ја позвах” (Ισραηλ ὃν ἐγὼ καλῶ). Слуга Божји је позван на владарску и пророчку службу (Ис 42, 6; 49, 1).⁴⁹ Крајњи циљ тог позива је спасење свих народа (42, 6; 49, 6; уп. 52, 7.15).

6.2.5. Структура, функција и терминологија

Старозаветни наративи позивања имају заједничке структуралне елементе. Бог је иницијатор позива. Он одабира адресата и с њим успоставља вербалну комуникацију, налажући му извршење одређеног подухвата, који може подразумевати промену животних околности или положаја (Пост 12, 1), извршење неког задатка (Исл 3, 10; Ис 6, 9) или иницијацију у одређену службу (Јер 1, 4). Уколико адресати у томе наиђу на препреке, Бог их охрабрује и оспособљава за извршење оног што налаже. Појединачне позиве у целини Писма можемо сагледати као етапе у реализацији јединственог божанског плана.

⁴⁷ Уп. Gerhard von Rad, *Genesis: A Commentary*, Rev. ed. (Pennsylvania, The Westminster Press Philadelphia, 1972), 158–160.

⁴⁸ Уп. Stephen Peter Rugg, *The Prophet in the Apostle: Paul's Self-Understanding and the Letter to the Romans* (Boston College Electronic Thesis or Dissertation, 2017), 45–46.

⁴⁹ Уп. Aaron Schart, *Berufung / Berufsbericht (AT)*, (WiBiLex), erstellt: August 2010. Permanenter Link zum Artikel: <http://www.bibelwissenschaft.de/stichwort/15008/>

У старозаветним извештајима о позиву није коришћена фиксна терминологија.⁵⁰ Најчешће овај чин карактерише употреба глагола *καλεῖν* и сложеница изведених из њега (*ἐπικαλέω*; *συγκαλέω* *προσκαλέω*), а у тој функцији могу бити и глаголи који не потичу из истог корена (*λέγω*, *ἐκλέγομαι*). У свештеничким извештајима јавља се специфични израз „свети сабор” као ознака за култну заједницу (нпр., „*κληθήσεται ἁγία*” у Изл 12, 16; уп. 19, 6; „*κλητὴ ἁγία*” у Лев 23, 3.4; „*ἐπὶ κλητός ἁγία*” у Бр 28, 25.26; 29, 1.7.12). Реч сабор изведена је од глагола звати, сазивати (*καλέω*; *ἐπικαλέω*), што указује на то да је култни сабор био сазван кроз чин колективног позива.⁵¹ Термин *κλητός* се у том облику не јавља у Септуагинти.

6.2.6. Повезаност божанског позива с другим библијским концептима

Позив се као теолошким концепт у контексту Писма не јавља изоловано и зато треба размотрити његову повезаност с другим концептима, попут изабрања и склапања завета.

6.3. Метафорички аспекти божанског позива

Ако Божје позиве у анализираним наративима сагледамо као појединачне инстанце директивних илокуционих говорних чинова, општи увиди у структуру и метафорику директива могу нам помоћи да размотиримо метафоричке аспекте и функције позива у дискурсу Септуагинте. У том светлу, чин позива можемо посматрати као изворни домен којем је инхерентна сликовна схема силе, тј. структура нашег доживљаја физичке интеракције тела. Циљни домен на који се позив пресликава је богочовечанска интеракција. Бог наступа као агониста и свемоћни ауторитет, на чему је утемељена јачина и делотворност његових позива.⁵² Позив је средство његовог делања којим он човека или народе покреће на неки подухват, изричући циљ и смернице њиховог ангажовања и омогућавајући им да реализују то што он налаже. За људе, као адресате, позив означава акт који их на суштински начин подстиче, одређујући њихов идентитет и животну усмерење.

7. Позив у интертестаментарној литератури

7.1. Књиге Макавејске (4Мак 11, 20 и 16, 16)

7.1. Апокрифи (*Прва књига Енохова* 14, 24 – 15, 3).

7.2. Кумрански списи

У Ратном свитку IQM 3, 2 (уп. IQM 2, 7; 14, 5; IQSa 1, 27; 2, 2.11; CD 2, 11; 4, 3–4), припреме за свети рат укључују идентификовање ратника титулом „позваника Божјих”, „позваних светих” или „изабраних светих” („*κλητοῖς ἁγίοις*”).

⁵⁰ Исто.

⁵¹ Исто.

⁵² Исто.

8. Позив у грчко–римској литератури

8.1. Позваност филозофа

Употреба божанског позива присутна је у грчко–римском филозофском дискурсу зато што је филозофија захтевала нарочити стил живота и потпуно посвећење у потрази за истином. За Епиктета, филозофски позив потиче од Бога и захтева од филозофа да остане веран одређеним моралним начелима у свим животним околностима и недаћама (*Epict. Diss.* 1.29.33; 1.29.46; 1.29.49; 2.1.34; 2.1.39).

8.2. Позив у мистеријским култовима

Алулеј, латински писац и реторичар из 2. века н.е., у делу *Metamorphoseon*, познатом и под именом *Asinus Aureus* (Златни магарац), приповеда о доживљајима богатог младића Луција, који је позван (*vocatus*) од богиње Изиде да се посвети њеном култу (*Apul. Met.* XI, 21).

Путописац Паусанија у свом *Опису Грчке* из 2. века н.е., помиње да су Изидином светилишту могли приступити само они које ова богиња позове у сновима (*ἐκεῖνοις ἐστὶν οὖς ἂν αὐτὴ προτιμήσασα ἢ Ἴσις καλέσῃ σφᾶς δι' ἐνυπνίων*; *Paus.* X, 32, 13).

8.3. Резиме: употреба καλέω језика у текстовима Павловог окружења

Трећи део: Метафорика позива у Павловим посланицама

9. Павлов позив

9.1. Лукини извештаји (Дап 9; 22; 26)

Лука кроз три различита извештаја о Павловом позиву (Дап 9, 1–30; 22, 3–21; 26, 9–23) указује на конститутивни значај овог искуства за мисију ране Цркве и представља „моћ Васкрслога као преображавајућу силу у историјском току”.⁵³

9.2. Павлове референце на сопствени позив (Гал 1, 11–16; Флп 3, 2–11; Кор 9, 1; 1Кор 9, 16–17; 1Кор 15, 8–10; 2Кор 4, 4–6)

Павле у више наврата реферира на своје искуство позваности у апостолску службу од Васкрслог Господа. Његове референце на ово драматично искуство су далеко концизније и алузивније у односу на Лукине извештаје. На основу Павлових речи, не можемо утврдити детаље његовог сусрета с Христом, али он очито појми ово искуство као темељ своје мисије међу незнабошцима (1Кор 9, 1; 15, 8; Гал 1, 12–16). У науци се још увек полемиче у вези с тим да ли је позив у Павловом животу означио обраћење, когнитивну промену или религијску иницијацију. У сваком случају, Павлов сусрет с васкрслим Христом драматично је променио његову егзистенцију, водећи га реевалуацији свега што је претходно мислио и чинио (уп. Флп 3, 4–14).⁵⁴

⁵³ Daniel Marguerat, *The First Christian Historian: Writing the 'Act of the Apostles'* (Cambridge University Press 2004), 204. Нагласак је ауторски.

⁵⁴ Уп. David G. Horrell, *An Introduction to Study of Paul* (Edinburgh: T&T Clark, 2016), 46–47.

10. Метафорика καλέω језика у Павловим писмима

10.1. Егзегеза текстова

У овом делу рада фокусирамо се на Павлову употребу терминологије позива и метафоричке аспекте ове грађе у његовим посланицама. Издвојвши стихове у које је језик позива укључен, анализирамо најпре њихов контекст и положај у структури посланице, а затим морфолошке карактеристике, семантичке импликације и реторичке ефекте καλέω језика.

10.1.1. 1Сол (2, 11–12; 4, 7; 5, 23–24)

10.1.2. 1Кор (1, 1–2; 1, 9; 1, 24–26; 7, 17–24)

10.1.3. Гал (1, 1; 1, 6–7; 1, 13–17; 5, 4–8; 5, 13);

10.1.4. Рим (1, 1–7; 4, 17; 8, 28–30; 9, 6–16; 9, 24–26; 11, 28–29)

10.2. Структуралне и семантичке специфичности Павлове метафоре позива

Синтезом свих претходних увида овог истраживања, настојимо стећи обухватну представу о својствима и функцијама Павлове метафоричке позива. У том циљу, најпре резимирамо на који начин се апостол односи према претходној традицији употребе ове метафоре у Септуагинти и делима својих савременика, и како је прилагођава својим намерама и потребама. Позив се као метафора у његовом епистоларном дискурсу јавља у другачијој форми и с другачијом структуром и референцама у односу на текстове његовог окружења. Будући да Павле израиљски позив реafirмише и радикално редефинише у контексту Исуса Христа,⁵⁵ настојимо увидети како он проширује поље асоцираних импликација ове метафоре.

10.3. Функције и реторички ефекти

Језик позива има вишеструку намену и стога је проминентан у Павловим епистоларним прескрипцијама и аргументима. Карактеришући себе и своје адресате као позванике (1Кор 1, 1–2; Рим 1, 1.6–7), апостол демаркира себе и заједницу верујућих којој се обраћа. Христови позваници разликују се од оних изван заједнице управо по томе што припадају истом Господу (тоῦ Κυρίου ἡμεῶν; уп. 1Кор 1, 9), на чему се темеље њихов идентитет и саморазумевање. Иако је Павле, за разлику од својих адресата, позван на специфичну мисију, они су божанским позивом удружени у истом подухвату ширења Христовог еванђеља (Рим 1, 5–6). Метафора позива је инклузивног карактера, јер припада речнику комуникативног повезивања, и стога је делотворна у Павловој аргументацији о укључењу незнабожаца у подухват спасења (Рим 9, 24–26).

Апостол користи језик позива и у етичким апелима (1Сол 2, 11–12; 4, 7; Гал 1, 6; 5, 13; 1Кор 7, 15). Позваник ће адекватно одговорити на божански позив морално исправним животом. Он опомиње адресате да у заједницу нису позвани на основу људских, већ божанских критеријума (1Кор 1, 9.26–28), који треба да буду у темељу њиховог јединства и солидарности. Он месијански позив представља као пројаву божанске силе

⁵⁵ Wrigth, *Paul and Faithfulness of God*, 501.

којом се релативизује друштвени статус позваника у погледу њиховог есхатолошког спасења (1Кор 7, 17–24).⁵⁶

Позив служи и као конститутивни елемент Павлове апологије кад је његов ауторитет доведен у питање. У Гал 1,15–16 он потврђује божанско порекло свог апостолства и представља се, попут пророка, као настављач јудејске традиције у новим околностима.

10.4. Позив у оквиру Павлових теолошких гледишта

Језик позива служи Павлу да исцрта основне контуре своје теологије и прикаже израиљског Бога као јединственог иницијатора и протагонисту спасења Израиља и целог човечанства. У сржи Павлове теологије је уверење да божанска интервенција у Христу омогућава коначну реализацију овог процеса, тако да је метафорика позива делотворна у Павловом повезивању старозаветних сотириолошких категорија с новозаветнима. Такође, Павле језиком позива артикулише и учртава своје место и положај својих адресата у структури овог божанског подухвата. Он представља своју мисију као кључну етапу у реализацији Божјег плана за спасење човечанства, указујући језиком позива на отвореност тог процеса за укључење нових учесника.

10.5. Екстензија метафоре позива: метафорички аспекти појма ἐκκλησία у Павловим посланицама

Метафорика καλέω језика приметна је у појму ἐκκλησία, изведеном од речи ἐκ (из; од) и κλησις (звање),⁵⁷ којим Павле најчешће концептуализује корпоративни идентитет обраћених у мисији међу незнабошцима.⁵⁸ Кључна одлика заједница названих именом ἐκκλησία није била њихова величина, ни географска локација, нити етничка припадност, већ чињеница да их Бог ствара и да њему припадају.⁵⁹ Овај термин, како проучаваоци запажају, карактеристичан је за социјални дијалекат групе јер истиче групну припадност ('in-group language')⁶⁰ и Павле га стратешки користи.⁶¹

11. Закључци и доприноси истраживања

Након сумирања доприноса које библистици пружа анализа метафоричке природе Павловог језика позива, потребно је формулисати ограничења ове студије и питања која остају отворена.

⁵⁶ Уп. Werner Bieder, *Die Berufung im Neuen Testament* (Zürich: Zwingli Verlag Zürich, 1961), 59. Уп. такође: Giorgio Agamben, *The Time That Remains: A Commentary on the Letter to the Romans* (Stanford, California: Stanford University Press, 2005). Агамбен примећује да је месијански позив за Павла „позив свих позива”, централни догађај како у Павловом животу, тако и у историји човечанства.

⁵⁷ L. Coenen, „ἐκκλησία”, in *The New International Dictionary of New Testament Theology*, Vol. 1, ed. by Colin Brown (The Zondervan Corporation Grand Rapids, Michigan, U.S.A. and The Paternoster Press, Ltd. Exeter, Devon, U.K., 1975).

⁵⁸ Уп. Dunn, *The Theology of Paul the Apostle* (Grand Rapids: Eerdmans, 1998), 537.

⁵⁹ Уп. Paul Trebilco, *Selfdesignation and Group Identity in the New Testament* (Cambridge: Cambridge University Press 2012), 173 и 175.

⁶⁰ Исто, 176–178.

⁶¹ Уп. Hussey, *The Soteriological Use of Call*, 68–69.

Изјављујем да предложену тему докторске дисертације нисам пријављивала на другој високошколској установи у земљи или иностранству.

Ана Савковић

Ана Савковић (монахиња Фива)

Биографија – Ана Савковић (монахиња Фива)

Рођена 1983. год. у Краљеву. По завршетку Гимназије у Краљеву студирала је књижевност на Катедри за општу књижевност са теоријом књижевности Филолошког факултета у Београду у периоду 2002–2007. Дипломирала је у јануару 2007. год. с просечном оценом 8, 38, стекавши звање дипл. филолога. Након положених диференцијалних испита на Православном богословском факултету у Београду уписала је 2010. год. мастер академске студије другог степена на студијском програму Општа теологија и завршила их је у фебруару 2012. с просечном оценом 9, 60, стекавши звање мастер теолога. Године 2018/19. уписала докторске студије на ПБФ-у у Београду. Живи у манастиру Градац од 2006. год.

Тема њеног мастер рада била је *Епистолографија у ранохришћанској књижевности*. Године 2013. била је учесник *Шестог интернационалног источно-западног симпозиона проучавалаца Новог завета* у организацији друштва *Studiorum Novi Testamenti Societas* (SNTS) за источну Европу. Учествовала као један од аутора и преводилаца одредница у изради *Лексикона библијске егзегезе*. Превела је с енглеског језика књигу Маргарет М. Мичел под називом *Павле, Коринћани и рођење хришћанске херменеутике*. Превела с немачког књигу Улриха Луца *Матејева прича о Христу*, објављену такође у сарадњи манастира Градац и Библијског института ПБФ-а 2018. Лекторисала књигу Тобијаса Никласа под називом *Памћени и сведочени Исус Христос Новог Завета*. Године 2019. учествовала на осмој конференцији EELC-а (The Eastern European Liaison Committee) у Румунији.

Библиографија:

Савковић, Ана. *Посланице апостола Павла и античка епистографија. Богословље* 2012/2: 4–29

Савковић, Фива. *Predrag Dragutinović, Karl-Wilhelm Niebuhr and James Buchanan Wallace (npur.), The Holy Spirit and the Church according to the New Testament – Sixth International East-West Symposium of New Testament Scholars Belgrade, August 25 to 31, 2013*; година XLIX (2016), број 2: 399–404.

Савковић, Фива (Ана). Одреднице: „Аутобиографија” (стр. 82); „Епистографија” (стр. 147), „Дијалог” (стр. 121), „Композиција” (стр. 215), „Метафора” (стр. 253); „Новела” (стр. 275); „Парабола” (стр. 287); „Парадокс” (стр. 288); „Паралелизам” (стр. 288); „Песма” (стр. 301); „Посланица” (стр. 324); „Символ” (стр. 397); „Стилске фигуре” (стр. 422); „Химна” (стр. 485); „Хипербола” (стр. 486). У *Лексикон Библијске егзегезе*. Приредили Родољуб Кубат и Предраг Драгутиновић, Београд: ПБФ у Београд, Библијски институт: Службени гласник, 2018.

Савковић, Фива. „Песник као тумач Писма: библијске алузије у поезији Т. С. Елиота”. *Теолошки погледи* LI (2019), бр. 3: 579–600.

Савковић, Фива. „Филозофски концепти и дидактичке методе римских стоика у Посланици Римљанима”. *Богословље* 78/2 (2019): 5–22.

Савковић, Фива. „Херменеутика и метафора: Хеуристичка функција метафоре ’једно тело у Христу’” (Рим 12, 4–5). *Синплексис* 2 (2019): 5–25.